

Богуславський О.А.,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,

першого курсу спеціальності 081 Право,

науковий керівник: к.ю.н. доцент **Шевченко Н.Л.,**

Херсонський державний університет

КОНКУРЕНЦІЯ КОНЦЕПЦІЙ ПРИРОДНИХ ПРАВ І ПОЗИТИВІЗМУ: ВИКЛИКИ ВІЙНИ

Збройні конфлікти - це жахливе явище, яке накладає глибокий відбиток на розвиток людства протягом всієї його історії. Їх трагічний вплив виражається у загибелі людей, руйнуванні економіки, політичній дестабілізації та загостренні соціальних проблем. Виходячи із характеру всеохопленості цього явища, не залишається осторонь перемін сфера філософсько-правових наук, і сектор правового забезпечення життя соціуму – тобто законодавство.

За цих умов, на передній план виходить і набуває оновленої актуальності філософсько-правова дискусія з приводу співвідношення наповнення правотворчої діяльності законодавця при прийнятті нових законів і змін до чинного законодавства, ідеями концепцій які багатьма дослідниками філософії права визначаються як ключові, а саме концепцією природних прав і позитивізмом[4, с. 26].

До складу природних прав людини, як правило, відносять права які нероздільно пов'язані із її особистістю, виникають при народженні і супроводжують людину усе її життя – це право на життя, захист і охорону здоров'я, недоторканість, забезпечення рівності, честі і гідності. Нормативне закріплення цих прав людини відбувається статтею 3 Конституції України, відповідно до якої цей набір прав утілює комплексно і неподільно статус людини як найвищої цінності, що визначає спрямування діяльності держави на досягнення мети забезпечення цих прав встановленням і побудовою нормативної бази похідних правових норм [2].

На противагу концепція позитивізму передбачає, що право встановлюється і визначається Законами які приймає держава, розриваючи на рівні ідеї непорушний зв'язок між тим об'ємом прав які прийнято вважати фундаментальними і природою людиною, її онтологічною сутністю[4, с. 28].

Це протиріччя є історично давнім, а загострення як показує історія як правило припадає на епохи які характеризуються кризами і війнами коли державами задля ефективної реалізації військових доктрин і стратегій виникає потреба у глибокій перебудові у суспільних відносин у політичній, економічній, правовій, інформаційно-ідеологічній сферах тощо.

Досвід двох світових війн показує, що періоду проведення активних бойових дій, іманентно введення суттєвого обмеження об'єму громадянських прав, підкорення понять фундаментальних прав людини міркуванням питань державної безпеки. Такі рефлексії законодавчих змін воєнного часу як правило підкріплювались потужною ідеологічною роботою і введенням цензури на опозиційну думку. Як результат світ отримав десятки мільйонів жертв і руїни.

Положення Загальної декларації прав людини (далі скорочено - ЗДПЛ) є цінним прикладом того чому концепція природного права є важливою і має право на домінуюче існування сьогодні. Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй ухвалила ЗДПЛ 10 грудня 1948 року. Потреба в ухваленні цього документу виникла після катастрофічних результатів світових воєн, які забрали мільйони життів, а також нанесли світові величезних економічних втрат.

Із преамбули ЗДПЛ ми вбачаємо, що світовою спільнотою цивілізованих країн перше високе слово цього акту присвячене духу декларації у якій визначені прагнення забезпечення повного об'єму природних прав для усіх людей, а відтак підкреслюється нематеріальність походження їх першовитоків. Натомість ст. 29 ЗДПЛ оговорено, що при здійсненні своїх прав і свобод людина може зазнавати обмежень, які встановлюються законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального

добробуту в демократичному суспільстві [1]. Також особливу увагу важливості і духовному першопочатку «природних» прав приділено у преамбулі Міжнародного Пакту про громадянські і політичні права [3].

Щодо національного законодавства України, ст. 64 Конституції України дозволяє окремі обмеження прав людини в умовах воєнного, або надзвичайного стану, за винятком набору прав обмеження яких не допускається. До цього переліку саме відносяться базові права людини які визначаються дослідниками як природні. До того ж у ст. 22 Конституції України закріплено, що конституційні права людини не можуть бути скасовані, а при прийнятті нових Законів не допускається звуження існуючих прав і свобод [2].

Таким чином, на наш погляд можемо зробити твердження, що у Законодавстві України на Конституційному рівні визначено примат природної концепції прав людини, який знаходиться у концептуальній співвідповідності із ключовими міжнародно-правовими актами.

Важка міжнародно-політична, і внутрішньо-соціальна обстановка обумовлена воєнними діями, спричинила гострі кризові явища в Українському суспільстві які знайшли своє вираження у міграції, посиленні соціальної напруги, зростанні ризиків безпеці поклікала необхідність запровадження в Україні правового режиму воєнного стану, і дискусій про прийняття змін до чинного Законодавства які несуть очевидні ризики об'єму прав, щодо яких Конституцією встановлено гарантію недопущення скорочення їх об'єму. Таким чином, наново постає виклик широкому колу спеціалістів правників, науковців, зацікавлених осіб про філософське переосмислення з урахуванням історичного дискурсу теоретичного наповнення такого поняття як право, його співвідношення із справедливістю, мораллю і природою людини.

У світлі поточного стану наукових досліджень та чинного національного і міжнародного законодавства можна зробити висновок, що право на сьогоднішній день значним чином побудоване на приматі концепції природного права порівняно з позитивним правом. Однак, наявність кризових явищ пов'язаних із воєнними діями створює передумови для можливості зміни цього

балансу. Тому важливо проводити філософсько-правові дослідження, спрямовані на осучаснення концептуального обґрунтування природних прав людини та уникнення переосмислення правових норм, яке може негативно вплинути на об'єм і смислове наповнення прав людини і потенційно створити загрозу людству. Такий підхід дозволить зберегти гармонію між правовими концепціями та ефективно відповідати на виклики, що ставляться перед сучасним суспільством у контексті охорони природних, фундаментальних прав людини.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення 23.03.2024)
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 23.03.2024)
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 19 жовтня 1973 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення 23.03.2024)
4. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін. / за ред. д-ра філос. наук, проф. О. Г. Данильяна. – Харків: Право, 2009. – 208 с